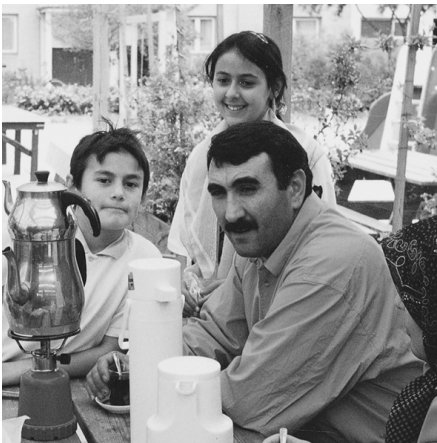

NYT FRA ROCKWOOL® FONDENS FORSKNINGSENHED

December 1999

- **Nye tal om indvandrernes uddannelse i hjemlandet og i Danmark**
  - **Oversigt over Forskningsenhedens publiceringer på engelsk**
-

Rockwool Fonden besluttede i 1997 at prioritere ”indvandrerne og deres levevilkår” højt blandt de emneområder, hvor Fonden gennem forskningsprojekter søger at få lagt solid og nuanceret samfundsvidenskabelig viden frem til landets politiske beslutningstagere, og til den offentlige debat.

Til de centrale spørgsmål i en sådan forskning ville høre, hvordan mødet mellem de nye samfundsborgere og deres efterkommere på den ene side, og det danske samfund, incl. arbejdsmarkedet, på den anden side, foregår – og hvordan mødet påvirker levevilkårene for indvandrerne og deres efterkommere.

Rockwool Fondens Forskningsenhed påbegyndte derfor i juli 1998 et forskningsprojekt, hvorfra man i april i år fremlagde en redegørelse for de internationale vandringsmønstre og indvandringen til Danmark gennem de seneste tre til fire årtier. Det skete i bogen *Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver* (Spektrum) af David A. Coleman (Oxford University) og Eskil Wadensjö (Stockholms Universitet) m.fl. Samtidig udkom der en engelsk udgave (fra Aarhus Universitetsforlag): *Immigration to Denmark. International and national perspectives.*

Blandt undersøgelsens hovedresultater kan fremhæves:

- At den globale befolkningstilvækst på lige nu 70-80 millioner mennesker om året ganske vist langsomt vil aftage,
- men at der alligevel findes et overvældende potentiale for vandring mod Vesteuropa fra Afrika syd for Sahara, fra landene lige syd for Middelhavet, fra Mellemøsten og fra Kina.
- At ansøgning om asyl fra begyndelsen af 1980'erne er blevet et centralt element i indvandringen til Vesteuropa.
- At indvandringen har skabt helt nye strukturer i den europæiske demografi. Blandt de fleste indvandrergrupper er der en højere fertilitet end blandt værtslandenes befolkninger.
- At indvandringen specielt til Danmark fra 1973 ændrede karakter, idet den nu blev domineret af familiesammenføringer og af flygtninge.
- At Danmark i 1990'erne har modtaget 4-5 gange så mange flygtninge om året som i perioden 1960-84.
- For alle gifte indvandrere under ét gælder det, at familiesammenføringsreglerne i godt 44 pct. af tilfældene er blevet brugt til at danne nye familier, d.v.s. at ægteskabet indgås umiddelbart før eller umiddelbart efter ægtefællen hentes til Danmark.
- At erhvervsfrekvensen blandt indvandrere siden 1970'erne er faldet, mens ledigheden har været højere end blandt danskerne. Disse og andre forhold er med til at forklare, hvorfor der sker en nettooverførsel fra det offentlige til indvandrere fra ”tredjelande” på et beløb, som er stort – om end ikke nær så stort som det undertiden har været nævnt i den partipolitiske debat.
- Ved gennemgangen af den danske avisdebat om asylansøgere fra 1983 og frem til 1995 var stemningen til en begyndelse i flertallet af aviserne positiv over for flygtningene. Dette vendte dog i store dele af pressen, efterhånden som antallet af asylansøgere steg betydeligt mod midten af 1980'erne. Meget tyder på, at avisdebatten medvirkede til, at Folketinget strammede den ellers liberale udlændingelov af 1983.

Projektet fortsætter med udgivelsen af resultaterne fra en hovedundersøgelse, med forventet publicering i andet halvår 2000.

I hovedundersøgelsen er den væsentligste datakilde en omfattende interviewundersøgelse blandt de største grupper af ikke-vestlige indvandrere i Danmark, gennemført af Danmarks Statistik for Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Uddrag af analysen af Demografien og vandringerne

*Af demograf, Dr. David Coleman,
Oxford University*

De fleste demografiske eksperter antager i dag, at den foruroligende vækst i verdens folketal på lige nu 70-80 millioner mennesker om året langsomt vil aftage: Også i den tredje verden formodes fødselstallet at falde, indtil det svarer til en tobørnsfamilie eller derunder.

Problemet fra et vandringssynspunkt er, at omsvinget foregår meget langsomt, så tilvæksten selv i 2050 ikke vil være nået længere ned end til omkring ekstra 40 millioner mennesker om året. Hertil kommer, at tilvæksten næsten udelukkende er koncentreret i den tredje verden, d.v.s. der, hvor samfundssystemerne er mindst egnede til at klare den. Potentialet for udvandring er særligt stort i Afrika syd for Sahara, hvor kun en meget lille andel af gifte kvinder bruger moderne fødselskontrol. Området må forventes at overhale Kinas befolkning efter år 2025, hvor Europas befolkning vil være lidt mindre end i dag.

Der er også på trods af et meget stærkere gennemslag af den moderne fødselskontrol i andre dele af den tredje verden et stort udvandringspotentiale mod Vesteuropa fra landene lige syd for Middelhavet og fra Mellemøsten. Her har landene lige nu tilsammen et folketal på størrelse med Vesteuropas, mens tallet omkring år 2025 vil ligge ca. 60 pct. over.

De fortsat store økonomiske forskelle mellem levestandarden i Vesteuropa og i den tredje verdens lande gør i sig selv store vandringsstrømme forventelige. Hertil kommer, at udvandrere fra tredjeverdenslande ikke kun tiltrækkes af den aktuelle økonomiske forskel mellem ud- og indvandringsland. De mere generelle livsbetingelser i industrilandene spiller også en rolle, herunder velfærd, sikkerhed og uddannelsesmuligheder. Hovedparten af den legale indvandring fra fattige lande består ikke af arbejdskraft, men af ægtefæller og personer, der skal forsørges, sammen med et væsentligt antal asylansøgere og illegale indvandrere. Dermed kan vandringsstrømmene godt eksistere side om side med høj arbejdsløshed i modtagerlandene.

Interviewundersøgelsen har krævet nye metoder, bl.a. til måling af indvandreres medbragte uddannelse fra hjemlandet, og fra dette forberedende arbejde rapporterer forskningsmedarbejder Claus Larsen på side 3 om metode og resultater.

Gunnar Viby Mogensen, Forskningschef

Uddrag af analysen af Økonomiske effekter af indvandring

*Af professor, Dr. Eskil Wadensjö,
Stockholms Universitet*

Indledningsvis er det væsentligt at notere sig, at der ved siden af de økonomiske er en lang række andre betydningsfulde effekter af indvandring.

Det kan være positive effekter som de generelle fordele ved et multikulturelt samfund, eller specifikt en tilgang af mennesker med kundskaber, som ellers er svagt repræsenterede i landet. Danmarks og andre landes historie er rige på eksempler på, at staten aktivt har søgt at tiltrække udlændinge, som kunne bidrage til f.eks. etableringen af nye virksomheder.

Vender man sig til de rent økonomiske effekter af indvandring, skete der i perioden 1991-96 en nettooverførsel til den offentlige sektor fra den danske befolkning og fra indvandrere fra "vestlige lande" (incl. EU-lande).

Indvandrere fra "ikke-vestlige lande" modtager derimod nettooverførsler, som ikke er ubetydelige nogen af årene, og - parallelt til udenlandske resultater - større pr. person i 1995 og 1996 (ca. 63.000 kr.) end i 1991, i øvrigt også selvom man korrigerer for prisudviklingen.

Den væsentligste årsag til forskellene med hensyn til omfordelingen mellem de tre grupper er den relativt meget lavere beskæftigelsesgrad for indvandrere fra ikke-vestlige lande.

Denne svage integration på arbejdsmarkedet for indvandrere fra tredjelande skyldes ikke aldersfordelingen. Tværtimod er relativt flere fra denne gruppe i den alder, hvor man normalt er aktiv på arbejdsmarkedet. 1996-beskæftigelsesgraden er stadig ikke over halvdelen af den danske.

Resultatet peger på integrationen på arbejdsmarkedet som feltets helt centrale spørgsmål.

Nye tal om indvandrernes uddannelse i hjemlandet og i Danmark

Af Claus Larsen, forskningsmedarbejder, Rockwool Fondens Forskningsenhed

I forbindelse med Rockwool Fondens Forskningsenheds projekt om "Indvandrerne og deres levevilkår", som har indvandrernes arbejdsmarkedssituation og levevilkår i øvrigt i centrum, er en repræsentativ stikprøve blandt de største ikke-vestlige¹ indvandrergupper i Danmark blevet spurgt, hvilken uddannelsesmæssig baggrund de havde ved ankomsten til Danmark.

I denne artikel omtales nogle resultater fra denne undersøgelse, og der søges dannet et samlet mål for indvandrernes uddannelse, hvor der også inddrages oplysninger indsamlet via registre om uddannelse i Danmark.

Indledning

Uddannelse og erhvervs erfaring har betydning for, hvilke muligheder man har på arbejdsmarkedet. I mange tilfælde er det en forudsætning for at få et job, at man har papir på, at man har gennemført og bestået en bestemt boglig eller faglig uddannelse. Dette gælder uanset ens etniske baggrund - dvs. om man er dansker, indvandrer eller efterkommer². Om man så også får jobbet, afhænger af en række andre faktorer, men et eksamensbevis giver et umiddelbart og objektivt grundlag for at vurdere, om en ansøger har de fornødne faglige kvalifikationer.

Imidlertid er der i de officielle statistikker i Danmark kun registreret uddannelse taget i Danmark, mens der ikke findes oplysninger om den uddannelse, indvandrerne eventuelt har taget i hjemlandet eller andre steder før ankomsten til Danmark. Dette betyder, som det også fremgår af tabel 1, at man for størstedelen af indvandrernes vedkommende ikke kan se, hvilken uddannelse de har. Danmarks Statistik har gennem flere år i sine arbejdsplaner udtrykt ønske om at få dækket denne mangel

i uddannelsesstatistikken, men har først i år fået bevilget de nødvendige midler til at gøre det.

Tabel 1 15-69-årige indvandrere og efterkommere der ikke var i gang med en uddannelse 1. januar 1998 fordelt efter højeste gennemførte danske almen- eller erhvervs-kompetencegivende uddannelse. Pct.

	Indvandrere	Efterkommere	Øvrige
Grundskole	15,7	40,3	34,8
Gymnasial	1,7	12,4	5,6
Faglig	7,3	20,3	38,3
Videregående	7,5	17,1	20,0
Uoplyst	67,8	10,0	1,3
I alt	100	100	100
Antal personer	212.500	10.500	3.279.200

Anm.: I note 2 til artiklen findes en kort omtale af, hvordan indvandre-re, efterkommere og gruppen Øvrige defineres.

Kilde: Danmarks Statistik. 1999. *Statistisk tiårsoversigt 1999*. København, side 20.

Hvis man et øjeblik bevæger sig fra den statistik, der primært indsamles med analyse- og planlægningsformål på et overordnet plan for øje, og vender tilbage til den enkeltes situation i forbindelse med jobsøgning eller ansøgning om optagelse på en uddannelsesinstitution, viser der sig yderligere et problem. Især mange flygtninge er i den situation, at de har mistet deres eksamensbeviser, men selv hvis ansøgningen er vedlagt uddannelses-oplysninger, vil mange indvandrere, der er kommet til Danmark med en uddannelse fra hjemlandet eller fra et andet land, opleve, at det kan være vanskeligt eller umuligt at få denne uddannelse anerkendt her i landet.

Nogle må så acceptere et arbejde på et lavere kvalifikationsniveau, end de - med rette eller urette - mener, at deres uddannelse og erfaring berettiger til, da det er vanskeligt at sammenligne uddannelser over landegrænser. Andre må begynde i det danske uddannelsessystem på et lavere niveau, end de var nået til i hjemlandet, og nogle må begynde helt forfra. Dette problem skal der nu rådes bod på gennem et nyt center i Undervisningsministeriet, der skal stå for en central indsamling af viden om udenlandske uddannelser for fra begyndelsen af næste år at kunne foretage en hurtig og kvalificeret vurdering forsynet med et officielt stempel af udlændinges medbragte uddannelse.

Resultaterne af disse i høj grad velbegrundede initiativer kommer dog ikke tids nok til at kunne inddrages i analyserne i det projekt om "Indvandrerne og deres levevilkår", som denne artikel udspringer af.

Det har altså været nødvendigt for Rockwool Fondens Forskningsenhed at indsamle oplysninger om uddannelse i hjemlandet til lejligheden.

Dataindsamlingen

Interviewene blev foretaget blandt indvandrere og efterkommere fra det tidligere Jugoslavien, Iran, Libanon,

Pakistan, Polen, Somalia, Tyrkiet og Vietnam, dvs. otte af de ikke-vestlige lande, der har den største repræsentation af indvandrere og efterkommere i Danmark.

Der blev gennemført 3.615 interview ud af en bruttostikprøve på 6.257 personer. Det svarer til en opnåelsesprocent på 57,8, som ligger på niveau med resultater fra tilsvarende undersøgelser i nordiske nabolande. Danmarks Statistik stod for den praktiske gennemførelse, og interviewene blev foretaget af et særligt interviewkorps med etnisk baggrund i de samme otte lande, som interviewpersonerne kom fra. Der kunne således interviewes enten på de pågældende landes sprog eller på dansk (eller engelsk). Størsteparten af interviewene fandt sted i løbet af efteråret 1998 og foråret 1999, overvejende som telefoninterview.

Hovedparten af spørgsmålene om uddannelse i hjemlandet er kun stillet til dem, der var 13 år eller ældre, da de kom til Danmark. At netop denne alder er valgt som grænse skyldes hensynet til kontrolmuligheden i forhold til en tidligere undersøgelse foretaget af Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, der på baggrund af tilgængelige data i den officielle statistik så på uddannelse og arbejdsløshed blandt unge indvandrere³. For dem, der er kommet som 12-årige eller yngre, vil der typisk være uddannelsesoplysninger tilgængelige i Danmarks Statistiks registre, fordi de har været inde i det almindelige danske uddannelsessystem lige fra folkeskolen. I denne artikel er fokus derfor rettet mod indvandrere i alderen 16-70 år, der er kommet hertil som teenagere eller ældre, da det hovedsagelig er dem, der mangler uddannelsesoplysninger for i registrene.

Det følgende om udenlandsk uddannelse er baseret på spørgsmål i interviewundersøgelsen om, hvorvidt interviewpersonerne har gået i skole i andre lande før ankomsten til Danmark, og i givet fald i hvor mange år, om afsluttet skole- eller erhvervsuddannelse og om en eventuel afsluttet uddannelses fagområde og længde.

Hovedresultaterne i norske⁴ og svenske⁵ undersøgelser giver grund til at forvente, at tallene for Danmark vil vise, (1) at man faktisk godt med en surveyteknik som den her anvendte vil kunne indhente de manglende informationer om uddannelse i hjemlandet, (2) at disse supplerende oplysninger vil forskubbe indvandrerens samlede uddannelsesprofil opad, sammenlignet med hvad den officielle statistik viser, (3) at indvandrerens uddannelsesprofil for de fleste grupper vedkommende ligger på et væsentligt lavere niveau end danskernes, og (4) at forskellene mellem indvandrergrupperne indbyrdes er endnu større end mellem den samlede indvandrergruppe og danskerne.

Uddannelse i hjemlandet

Blandt de personer, der er indvandret som 13-årige eller ældre, havde godt 90 pct. gået i skole i andre lande, inden

de kom til Danmark. I gennemsnit havde de godt 10 års samlet skolegang og videreuddannelse bag sig ved ankomsten. I tabel 2 vises, hvor mange fra de respektive lande, der hhv. har afsluttet en uddannelse, har gået i skole, men ikke afsluttet en uddannelse, eller slet ikke har gået i skole. I det samlede tal for alle nederst i tabel 2 og følgende tabeller er svarene sammenvejet i forhold til de respektive nationalitetsgruppers faktiske størrelse og andel af den samlede befolkning⁶.

Tabel 2 Indvandrere fordelt efter uddannelsesstatus ved indvandringen. 16-70 år. Pct.

	Afsluttet en skole- eller erhvervsudd.	Gået i skole, men ikke afsluttet udd.	Ingen skolegang	I alt	Antal
Det tidl.					
Jugoslavien	54,2	43,2	2,6	100	426
Iran	46,0	48,5	5,5	100	235
Libanon	22,5	68,5	9,0	100	333
Pakistan	11,8	71,3	17,0	100	237
Polen	87,4	10,2	2,4	100	342
Somalia	18,7	66,8	14,5	100	379
Tyrkiet	16,6	68,0	15,4	100	344
Vietnam	20,2	71,8	8,1	100	337
De otte lande i alt ¹⁾	41,9	49,6	8,5	100	2.633

Anm.: Indvandrere, der var mindst 13 år ved ankomsten til Danmark.

¹⁾ Vægtet efter de respektive grupperes andel i den samlede befolkning.

Kilde: Interviewdata.

Det fremgår af tabel 2, at kun blandt indvandrere fra det tidligere Jugoslavien, Iran og Polen er det tilnærmelsesvis halvdelen eller flere, der har afsluttet en uddannelse inden ankomsten til Danmark. De laveste andele findes blandt indvandrere fra Pakistan, Somalia og Tyrkiet, hvor man også finder de største andele - omkring 15 pct. - der ingen skolegang har haft.

I tabel 3 og figur 1 kan man se, hvordan de personer, der har gået i skole, fordeler sig på uddannelsesniveauer. Personer, der har gået i skole, men ikke afsluttet nogen uddannelse, er placeret i kategorien grundskole. I figuren er de enkelte lande ordnet efter, hvor stor en andel der har uddannelse over grundskole- og gymnasialt niveau. Her skiller indvandrere fra Polen, det tidligere Jugoslavien og Iran sig ud som dem, der i størst omfang medbringer faglige kvalifikationer ved indvandringen.

Den uddannelsesmæssige ballast, man medbringer, vil afhænge af alderen på indvandringstidspunktet. Som nævnt er personer helt ned til 13-års alderen blevet spurgt, og mange vil derfor ikke have kunnet nå at afslutte en uddannelse.

Ser man i tabel 2 fx bort fra dem, der var under 20 år ved ankomsten, hvor kun 19,7 pct. har afsluttet en skole- eller erhvervsuddannelse, stiger tallet for afsluttet uddannelse til 49,0 pct., mens 43,5 pct. har gået i skole, men ikke afsluttet en uddannelse, og 7,5 pct. ingen skolegang har haft.

Tabel 3 Indvandrere, der har gået i skole i udlandet, fordelt efter oprindelsesland og højeste afsluttede udenlandske uddannelse. 16-70 år. Pct.

	Grundskole ¹⁾	Gymnasial	Faglig	Videregående	I alt	Antal
Det tidl.						
Jugoslavien	54,7	2,4	31,1	11,8	100	415
Iran	55,9	11,3	15,3	17,6	100	222
Libanon	78,6	2,3	13,5	5,6	100	303
Pakistan	87,8	3,1	3,1	6,1	100	197
Polen	18,3	18,9	32,9	29,9	100	334
Somalia	79,0	3,1	1,9	16,1	100	324
Tyrkiet	91,1	1,4	1,4	6,2	100	291
Vietnam	81,6	8,1	7,4	2,9	100	310
De otte lande i alt ²⁾	60,4	7,6	4,3	5,9	100	2396

Anm.: Indvandrere, der var mindst 13 år ved ankomsten til Danmark.

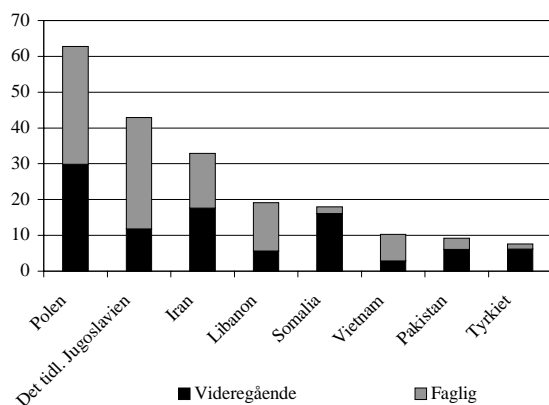
¹⁾ Inkl. personer, der har gået i skole uden at afslutte en uddannelse.

²⁾ Vægtet efter de respektive gruppers andel i den samlede befolkning.

Kilde: Interviewdata.

Alder ved ankomsten afspejler sig også til dels i figur 1, idet de tre lande længst til venstre i figuren (Polen, det tidligere Jugoslavien og Iran) også er dem med de laveste andele, der var under 20 år ved ankomsten. Dette er dog kun en mindre del af forklaringen, idet tendensen til et lavt uddannelsesniveau fortsat gør sig gældende, jo længere til højre i figuren, man bevæger sig, også når man nøjes med at betragte dem, der var i tyverne eller ældre på indvandringstidspunktet. Fx er det omkring 80 pct. af de indvandrere fra Tyrkiet, der er kommet som 20-årige eller ældre, der højst har en grundskoleuddannelse.

Figur 1 Andel af indvandrerne, der har afsluttet en faglig eller videregående uddannelse, fordelt efter oprindelsesland. 16-70 år. Pct.

Anm.: Indvandrere, der var mindst 13 år ved ankomsten til Danmark. Det store flertal af de øvrige svarpersoner havde grundskole som højeste uddannelse - enkelte dog gymnasiet, specielt polske og iranske indvandrere.

Kilde: Tabel 3.

Forklaringen herpå skal dels søges i forskellige uddannelsesmæssige traditioner, dels i forhold i hjemlandet, eller evt. andre lande, hvor en person har opholdt sig, før udvandringen, som måske har vanskelig- eller umuliggjort

normal skolegang og dermed også færdiggørelsen af en uddannelse.

Når det gælder fordelingen af de faglige og videregående uddannelser i figur 1 på fagområder, tegner industri-, håndværks- og tekniske uddannelser sig alene for godt 40 pct. Dernæst følger handels- og kontoruddannelser med godt 15 pct., mens 10 pct. medbringer pædagogiske uddannelser, som udgør det tredjestørste fagområde. Af andre fagområder medbragt til Danmark skal nævnes humanistiske o.lign. uddannelser, der under ét udgør omkring 7 pct. og samfundsfaglige og naturvidenskabelige uddannelser med hver godt 6 pct. Øvrige fagområder dækker 1-3 pct.

Uddannelse i Danmark

Efter at have set på den del af indvandrerens uddannelse, der er erhvervet i udlandet, er emnet i dette afsnit uddannelse taget i Danmark, dvs. i hvilket omfang indvandrere, der er kommet hertil som større børn eller som voksne, uddanner sig og højner deres uddannelsesniveau i Danmark. Dette kan gøres med udgangspunkt i Danmarks Statistiks registre.

Tabel 4 viser en fordeling af interviewpersonerne på oprindelsesland og højeste afsluttede danske uddannelse. Som nævnt i indledningen, er der for størstedelen af indvandrerne ikke i de officielle statistikker registreret oplysninger om uddannelse, hvilket illustreres i tabellen.

Tabel 4 Indvandrere fordelt efter oprindelsesland og højeste afsluttede danske uddannelse ved udgangen af 1997. 16-70 år. Pct.

	Grundskole ¹⁾	Gymnasial	Faglig	Videregående	Uoplyst	I alt	Antal
Det tidl.							
Jugoslavien	17,1	1,4	1,4	0,2	79,8	100	426
Iran	8,6	6,0	11,1	20,9	53,4	100	234
Libanon	7,5	2,4	2,4	0,6	87,1	100	333
Pakistan	18,6	1,3	0,8	2,5	76,8	100	237
Polen	11,1	3,5	8,5	11,1	65,8	100	342
Somalia	16,4	0,8	0,8	0,8	81,3	100	379
Tyrkiet	19,8	0,0	1,5	3,2	75,6	100	344
Vietnam	16,3	2,4	10,4	7,1	63,8	100	337
De otte lande i alt ¹⁾	14,7	2,3	4,3	5,2	73,5	100	2632

Anm.: Indvandrere, der var mindst 13 år ved ankomsten til Danmark.

¹⁾ Vægtet efter de respektive gruppers andel i den samlede befolkning.

Kilde: Interviewdata samt registerdata i Danmarks Statistik.

Billedet, der tegnes, vil umiddelbart være meget afhængigt af opholdstid i Danmark og af personernes alder. Imidlertid synes de bagvedliggende tal at antyde, at det i lige så høj grad er landebaggrund, der spiller en rolle, og hvor det især er indvandrere fra Iran, Polen og Vietnam, der videreuddanner sig i Danmark. Blandt tyrkiske og pakistanske indvandrere, derimod, er det relativt få, der har taget en uddannelse over folkeskoleniveau her i landet.

På den anden side skal usikkerheden i fortolkningen fremhæves. En stor andel af indvandrere fra Somalia og det tidligere Jugoslavien er kommet som flygtninge inden for de seneste år og har haft opholdstilladelse i under fem år.

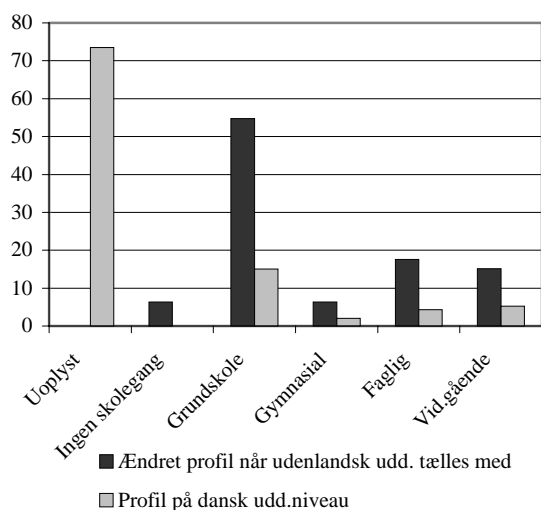
Inddrager man personer under uddannelse som en særskilt kategori, formindskes andelen med uoplyst uddannelse og i de øvrige kategorier en smule bl.a. som tegn på, at det til dels er personer, der allerede har taget en dansk uddannelse, der går videre i uddannelsessystemet. I de respektive nationalitetsgrupper udgør personer under uddannelse de største andele blandt indvandrere fra Iran, det tidligere Jugoslavien, Vietnam og Somalia.

Endelig skal det nævnes, at det har været hævdet af unge indvandrere og efterkommere, der har fået det meste af eller hele deres uddannelse her i landet, at det er urimeligt vanskeligt for dem med en anden etnisk baggrund end dansk at få arbejde i Danmark, selv med en høj uddannelse bag sig, hvorfor mange, der har mulighed for det, udvander (igen) for at arbejde i udlandet. Noget tilsvarende vil så naturligvis kunne gøre sig gældende for de indvandrere, denne artikel handler om.

Det samlede billede

Oplysningerne om hhv. udenlandsk og dansk uddannelse kan kombineres til et samlet mål for uddannelsesniveaue, som kan sammenlignes med uddannelsesniveaue blandt danskere, som det fremgår af Danmarks Statistiks registre. Resultatet af en sådan kombination af dansk og udenlandsk uddannelse er vist i figur 2 og tabel 5.

Figur 2 Ændringen i indvandrernes uddannelsesprofil, når uddannelsen i hjemlandet inddrages med den ændrede profil markeret med sort. 16-70 år. Pct.

Anm.: Kategorien "uoplyst uddannelse" forsvinder, som det ses, helt, når uddannelsen i hjemlandet inddrages.
Kilde: Interviewdata samt data i Danmarks Statistik.

Tallene for alle indvandrere under ét i tabel 5 er beregnet, som om gruppen havde samme køns- og aldersfordeling som den danske befolkning, og de forskelle, man kan konstatere mellem de to grupper, skal derfor søges i andre forhold. Indbyrdes forskelle mellem indvandrergrupperne kan derimod godt skyldes forskellige køns- og aldersfordelinger.

Der er tale om et "minimumsmål" forstået på den måde, at hvis der findes registeroplysninger om dansk uddannelse, er det disse, der indgår, og kun i det (betydelige) omfang en person står med "uoplyst uddannelse" i registrene, inddrages interviewoplysninger. Denne metode benyttes af hensyn til sammenligneligheden med en tilsvarende norsk undersøgelse, der overvejende benytter minimumsmålet, fordi der altid er en vis risiko for, at uddannelsesniveaue, bevidst eller ubevidst, overvurderes i en interviewsituation (jf. kap. 10 i Kaare Vassenden (1997) omtalt i note 4).

Man opnår, som det fremgår, for det første at eliminere den store andel med uoplyst uddannelse i statistikken. Dernæst kan man konkludere, at der er relativt flere indvandrere end danskere, der kun har en grundskoleuddannelse, mens det er omvendt, for så vidt angår faglige og videregående uddannelser.

Tabel 5 Indvandrere fordelt efter oprindelsesland og samlet mål for dansk og udenlandsk uddannelse under ét¹⁾ sammenlignet med danskere. 16-70 år. Pct.

	Ingen skolegang ²⁾	Grundskole	Gymnasial	Faglig	Videregående	I alt	Antal
Det tidl.							
Jugoslavien	1,6	54,7	3,3	29,8	10,6	100	426
Iran	3,9	34,6	12,8	18,0	30,8	100	234
Libanon	8,4	68,5	4,2	13,8	5,1	100	333
Pakistan	11,4	77,2	3,4	2,5	5,5	100	237
Polen	0,6	19,6	14,3	33,9	31,6	100	342
Somalia	12,9	68,3	2,4	2,4	14,0	100	379
Tyrkiet	12,5	77,3	0,6	2,6	7,0	100	344
Vietnam	6,2	64,1	6,5	15,1	8,0	100	337
De otte lande i alt ³⁾	6,7	55,4	5,9	17,3	14,6	100	2632
Danskere ⁴⁾	1,4	37,3	8,3	34,4	18,6	100	68673

Anm.: Indvandrere, der var mindst 13 år ved ankomsten til Danmark.

¹⁾ Hvis der findes registeroplysninger om dansk uddannelse, er det disse, der indgår. Oplysninger fra interviewundersøgelsen indgår således kun, hvis uddannelse er uoplyst i Danmarks Statistiks registre.

²⁾ Uoplyst for danskernes vedkommende.

³⁾ Vægtet efter de respektive grupper andel i den samlede befolkning og standardiseret, således at tallene er beregnet, som om gruppen havde samme køns- og aldersfordeling som den danske befolkning, der sammenlignes med i rækken "Danskere" nederst i tabellen.

⁴⁾ Repræsentativ stikprøve bestående af 2 pct. af befolkningen ekskl. indvandrere og efterkommere.

Kilde: Interviewdata samt registerdata i Danmarks Statistik.

Indvandrere fra Iran og Polen ligger dog noget over gennemsnittet i den danske befolkning, hvad gymnasial og videregående uddannelse angår, mens indvandrere fra det tidligere Jugoslavien og Polen er placeret lige omkring

gennemsnittet for den danske befolkning, når det gælder faglige uddannelser.

Samtidig er der en stor spredning mellem de enkelte lande, som i et vist omfang, men ikke alene kan forklares af forskelle med hensyn til køns- og aldersfordeling, alder ved indvandring og opholdstid. Hvor tallene tillader at sige noget om kønsforskelle, er der en tendens til, at mændenes uddannelsesniveau er højere end kvindernes.

Sammenfatning

Sammenfattende kan man sige, at de fire teser skitseret i det foregående baseret på nordisk forskning er blevet bekræftet. Man kan, ved at supplere med indvandrernes egne oplysninger om medbragt uddannelse fra udlandet, nå frem til et mere dækkende billede, som hæver niveauet for indvandrerbefolkningens uddannelsesprofil betydeligt sammenholdt med den officielle statistik, som kun indeholder dansk uddannelse. Med de forbehold, man nødvendigvis må tage, for vanskelighederne ved at sammenligne uddannelser fra forskellige lande og en eventuel tendens i interviewundersøgelser til, bevidst eller ubevidst, at overvurdere niveauet kan man sige, at nogle indvandrergrupper, specielt fra Iran, Polen og det tidligere Jugoslavien, er særdeles veluddannede, men at uddannelsesniveauet også er meget forskelligt afhængigt af landebaggrund. Især indvandrere fra de "gamle" indvandringslande Tyrkiet og Pakistan er for en meget stor dels vedkommende uden faglig eller videregående uddannelse.

Betragtes de otte lande under ét, ligger uddannelsesniveaet fortsat en del under den danske befolknings, specielt når det gælder faglige uddannelser, men forskellene

mellem de forskellige indvandrergrupper indbyrdes er altså endnu større.

Noter

¹ *Vestlige lande* er EU-lande, Island, Norge, Schweiz, Andorra og andre småstater i EU-området, samt Nordamerika, Australien og New Zealand, mens alle andre lande betegnes som *ikke-vestlige*.

² Betegnelsen indvandrere dækker også flygtninge og bruges således, ligesom betegnelsen efterkommere, i samme betydning som i den officielle statistik. Man kan læse mere om statistik og begreber på indvandrerområdet i bogen *Indvandrere i Danmark* af Marius Ejby Poulsen og Anita Lange (Danmarks Statistik 1998), men kort fortalt defineres *indvandrere* som personer født i udlandet af forældre, som begge er udenlandske statsborgere eller født i udlandet, mens *efterkommere* er personer født i Danmark af forældre, som enten er indvandrere eller efterkommere. Den tredje og sidste kategori i denne sammenhæng benævnes i Danmarks Statistiks terminologi *Øvrige* og dækker den del af befolkningen, der hverken er indvandrere eller efterkommere, dvs. "personer, hvor mindst én af forældrene er dansk statsborger og født i Danmark" (ibid. side 11). I artiklen her bruges den mere mundrette betegnelse *danskere*, svarende til sprogbroen i anden nordisk statistik på indvandrerområdet.

³ Hans Hummelgaard, Brian Krogh Graversen, Leif Husted og Jørgen Blæsdahl Nielsen. 1998. *Uddannelse og arbejdsløshed blandt unge indvandrere*. Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, København.

⁴ Se fx Kaare Vassenden (red.). 1997. "Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?", *Statistiske analyser* 20. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger, kapitel 5 og 10.

⁵ Se fx Socialstyrelsen. 1999. "Social och ekonomisk förankring bland invandrare från Chile, Iran, Polen och Turkiet", *Invandras levnadsvilkor 2, SOS-rapport 1999:9*. Spånga.

⁶ Fremgangsmåden følger Elisabeth Gulløy, Svein Blom og Agnes Aall Ritland. 1997. "Levekår blant innvandrere 1996. Dokumentationsrapport med tabeller", *Notater* 97/6. Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger, side 20.

Rockwool Fondens Forskningsenhed: Nyhedsbreve på engelsk

November, 1996

- Environmental problems and welfare
- The Welfare Indicator: What benefit have we had out of it?

April, 1997

- How Many do *not* Claim the Public Welfare Benefits to which they are entitled?
- Do-It-Yourself Work in Denmark, 1996

October, 1998

- Danes' morality as regards law compliance has declined in many areas - and this often leads to violations of the law. 30% of the population admit having been involved in theft, in handling/receiving stolen property or in violence
- A comment on the project by professor Jörgen Westerståhl, University of Gothenburg

November, 1998

- Denmark and her neighbours have black economies of similar sizes

- A Scandinavian model - the do-it-yourself way
- How many fringe benefits do Danes get?

May, 1999

- Two foreign experts on the global background of immigration and the economic consequences for Denmark

August, 1999

- The black sector in Denmark continues to grow
- Two out of three Danes see nothing wrong in black activities

September, 1999

- Does the Scandinavian welfare model create incentive problems?
- A Swedish assessment and an overview of Scandinavian research

October, 1999

- On the measurement of a welfare indicator for Denmark, 1970-1990. An OECD expert comments on the results

---

**Rockwool Fondens Forskningsenhed:
Publiceringer på engelsk**

Time and consumption, ed. by Gunnar Viby Mogensen. Statistics Denmark. 1990.

Solidarity or Egoism? by Douglas A. Hibbs. Aarhus University Press. 1993.

Danes and Their Politicians, by Gunnar Viby Mogensen. Aarhus University Press. 1993.

Welfare and Work Incentives. A North European Perspective, ed. by A.B. Atkinson and Gunnar Viby Mogensen. Oxford University Press. 1993.

Unemployment and Flexibility on the Danish Labour Market, by Gunnar Viby Mogensen. Statistics Denmark. 1994.

On the Measurement of a Welfare Indicator for Denmark 1970-1990, by Peter Rørmose Jensen and Elisabeth Møllgaard. Statistics Denmark. 1995.

Work Incentives in the Danish Welfare State: New Empirical Evidence, ed. by Gunnar Viby Mogensen. With contributions

by Søren Brodersen, Lisbeth Pedersen, Peder J. Pedersen, Søren Pedersen and Nina Smith. Aarhus University Press. 1995.

The Shadow Economy in Denmark 1994. Measurement and Results, by Gunnar Viby Mogensen, Hans Kurt Kvist, Eszter Körmendi and Søren Pedersen. Statistics Denmark. 1995.

Actual and Potential Recipients of Welfare Benefits with a Focus on Housing Benefits, 1987-1992, by Hans Hansen and Marie Louise Hultin. Statistics Denmark. 1997.

The Shadow Economy in Western Europe. Measurement and Results for Selected Countries, by Søren Pedersen. With contributions by Esben Dalgaard and Gunnar Viby Mogensen. Statistics Denmark. 1998.

Immigration to Denmark. International and National Perspectives, by David Coleman and Eskil Wadensjö. With contributions by Bent Jensen and Søren Pedersen. Aarhus University Press. 1999.

**Rockwool Fondens Forskningsenhed
Publiceringer på dansk 1998 og 1999**

Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver
Af David Coleman og Eskil Wadensjö med bidrag af Bent Jensen og Søren Pedersen (Spektrum. København. 1999)

Kan det betale sig at arbejde? Danskernes arbejdsudbud i 90'ernes velfærdsstat
Af Bent Jensen (Spektrum. København. 1999)

Lovene og mig. Danskernes forhold til landets love
Af Jørgen Goul Andersen med kommentarer og vurderinger af Karen Jespersen, Jørn Henrik Petersen og Jørgen Westerståhl (Spektrum. København. 1998)

Borgerne og lovene
Af Jørgen Goul Andersen med bidrag af Hans Jørgen Nielsen og Marie Louise Hultin (Aarhus Universitetsforlag. 1998)

Hvor købes bøgerne?

Bøgerne fra Spektrum og Aarhus Universitetsforlag kan købes hos boghandlerne, mens bøgerne i kommission hos Danmarks Statistik sælges via denne institution på tlf. 39 17 30 20.

Rockwool Fondens Forskningsenhed. Nyhedsbrev (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i Enheden, herunder også stof af almindelig nyhedsmæssig værdi. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktører: Forskningschef Gunnar Viby Mogensen og souschef Bent Jensen. Forskningsenhedens øvrige medarbejdere er: Forsker Marie Louise Schultz-Nielsen, forsker Claus Larsen, sekretær Hanne Lykke, studerende Niels-Kenneth Nielsen, studerende Sebastian Stenderup og forsker Søren Pedersen.

Evt. praktiske spørgsmål i forbindelse med nyhedsbrevet besvares af Hanne Lykke på tlf. 39 17 38 32. Fax: 39 20 52 19. Adresse: Sejrgade 11, 2100 København Ø. E-post: rff@rff.dk. Hjemmeside: www.rff.dk.

Beskæftiget – ledig – på efterløn

Hvor bevæger det danske arbejdsmarked sig hen – og hvordan opleves det af dets aktører?

Redigeret af Gunnar Viby Mogensen med bidrag af Peder J. Pedersen, Søren Pedersen og Nina Smith samt med kommentarer og vurderinger af Lars Andersen, Carsten Koch og Richard B. Larsen (Spektrum. København. 1998)

Arbejde, incitamenter og ledighed

Redigeret af Nina Smith med bidrag af Peter Jensen, Peder J. Pedersen, Søren Pedersen og Nina Smith (Aarhus Universitetsforlag. 1998)